

Årsrapport 2014 Samfunnsutviklingens kulturelle forutsetninger/SAMKUL (2011-2020)

Året 2014

En hovedsak i 2014 var vinterens behandling av 93 innkomne søknader om forskningsmidler. Tematisk var flerkulturelle og religiøse omgivelser prioritert, og åtte nye prosjekter fikk til sammen vel 65 mill. kroner. De nye prosjektene startet opp i løpet av sommeren og tidlig høst, og dermed var 24 forskningsprosjekter i full drift ved utgangen av året. I november ble en godt besøkt SAMKUL-konferanse 2014 avholdt i Trondheim, i samarbeid med lokale SAMKUL-prosjekter. Konferansen ble etterfulgt av et programseminar med tverrfaglighet og forskningens samfunnsansvar som temaer. Høsten 2014 ble det utlyst midler til internasjonalisering og til kommunikasjon og formidling for programmets prosjekter. En ny utlysning av midler til forskernettverk ble også offentliggjort, med frist 27. november.

Programmets overordnede mål/formål

SAMKUL skal bidra med forskningsbasert kunnskap om de kulturelle forutsetningene for dagens samfunnsformasjon og den videre samfunnsutviklingen. Forskingen skal bidra til å styrke og utvide kunnskapsbasen for å stå bedre rustet til å møte dagens og morgendagens store samfunnsutfordringer.

Utgangspunktet for forskningen er at kultur som forutsetning skal forstås som *den horisonten ulike grupper og individer tenker, kommuniserer og agerer innenfor*. Kultur gir på denne måten rammer og begrensninger for hva som kan tenkes og derigjennom for handling, og kan slik fungere som *forutsetning* for samfunnsutviklingen. Dette kan analyseres relasjonelt ved å fokusere på menneskers interaksjon med sine *omgivelser*:

- Naturomgivelser
- Flerkulturelle omgivelser
- Religiøse omgivelser
- Språklige omgivelser
- Mediale omgivelser
- Økonomiske omgivelser
- Teknologiske omgivelser

Økonomi og prosjektomfang

Disponibelt budsjett i 2014: 84,5 mill. kroner

Forbruk i 2014: 40,1 mill. kroner

Programmets finansieringskilder i 2014:

- Kunnskapsdepartementet 35 mill. kroner

- Kulturdepartementet 5,3 mill. kroner

- Kommunal -og moderniseringsdepartementet 1,5 mill. kroner (øremerket forskning om nasjonale minoriteter)

Antall og type prosjekter i 2014 med samlet disponibelt budsjett for hver kategori:

- Forskerprosjekter: 18 prosjekter med samlet disp. budsjett på 31,9 mill. kroner

- Personlig postdoktorstipend, 5 prosjekter med samlet disp. budsjett på 5 mill. kroner

- Personlig doktorgradsstipend: 1 prosjekt med disp. budsjett på 0,9 mill. kroner

- *Arrangementsstøtte (forskernettverk): 6 prosjekter med samlet disp. budsjett på 0,7 mill. kroner*

Kommentar til forbrukstillene

Forskningen i programmet kom for alvor i gang ut over i 2013. Dette har medført lavt forbruk og tilsvarende store overføringer hittil i programmet. Overføringene vil gå en del ned fom. 2015.

Vurdering av måloppnåelse og faglige utfordringer

Bidra til kulturkunnskap om samfunnsutfordringer

SAMKUL skal levere kunnskap som kan utvide og supplere kunnskapsgrunnlaget for samfunnsmessige veivalg når det gjelder store samfunnsutfordringer. Programmet ønsker derfor å utfordre særlig humanistiske forskningsmiljøer til å bidra med kunnskap om og innsikt i de kulturelle forutsetningene for samfunn og samfunnsutvikling. SAMKUL er slik en operasjonalisering av Forskningsrådets strategi mht. å utvikle kulturdimensjonen i forskning for og om samfunnsutviklingen. Programstyret og -administrasjonen har også i 2014 levert innspill og kommentarer til strategier og satsinger ellers i Forskningsrådet, bl.a. til Forskningsrådets hovedstrategi og NORDFORSKs Arktis-satsing (hvor SAMKUL også bidrar med finansiering), og bidratt med kulturperspektiver til arbeidet med å utvikle satsinger innenfor områder som by- og tettstedsutvikling, ekstremisme og globalisering.

Ny forskning

En helt sentral oppgave for programmet er finansieringen av ny forskning av høy kvalitet. En viktig oppgave i 2014 var derfor å behandle 93 søknader om forskningsmidler, hvorav åtte ble valgt, til en kostnad av vel 65 mill. kroner. I motsetning til hovedutlysningen i 2012, var utlysningen denne gangen tematisk prioritert til å gjelde flerkulturelle og religiøse omgivelser. Dette er aktuelle temaer med store utfordringer.

Møteplasser, interessenter og formidling

Relevansen av SAMKUL-forskningen er ikke begrenset til én samfunnssektor eller ett samfunnsområde. Forskningen i programmet er grunnleggende og langsiktig, men har også klare anvendelsesmuligheter. Den spenner bredt og vil kunne tilby samfunnsrelevant kunnskap på områder som planlegging, klimaendringer, utfordringer for det flerkulturelle og flerreligiøse samfunnet, samt om dilemmaer og konflikter rundt forholdet mellom kultur og natur og innenfor vitenskaps- og teknologiutviklingen. Formidling og kommunikasjon av forskningen har stått høyt på agendaen også i 2014. Programmet har i så måte arrangert en større åpen konferanse, holdt programseminar for forskerne i programmet og lyst ut midler til kommunikasjon og formidling. Flere forskningsprosjekter har gode dialoger med relevante miljøer og brukere. Se mer nedenfor under Aktiviteter i 2014.

Programfase og resultater

Programmet er i full drift. Om lag 180 mill. kroner er fordelt til de 24 igangværende forskningsprosjektene. Framover forventer programstyret at prosjektlederne for alvor vil begynne å rapportere om publikasjoner basert på forskningen i prosjektene, i tillegg til å levere resultater og innsikter som vil kunne egne seg i formidling og dialog med brukerinteresser på ulike samfunnsområder, eksempelvis klima og natur, integrering og mangfold. Dette vil være viktige bidrag til programmets måloppnåelse. Per nå meldes det om en del publikasjoner og andre rapporter fra forskerne i de forskjellige prosjektene, selv om det pr 2014 ennå er tidlig med tanke på å formulere konkrete funn og ny innsikt. Noen få av forskernettverkene er blitt videreført i 2014, hovedsakelig for å få sluttført arbeidet med publikasjoner. Både programstyret og nettverkene selv opplever slike "mindre penger" (inntil 200 000 kroner pr nettverk) som nyttige og som en god bruk av midler, og de viser verdien av å ta i bruk ulike virkemidler.

Når det gjelder satsingen på forskning om nasjonale minoriteter, som er lagt under SAMKUL, har Forskningsrådet vært i ny dialog med Kommunal- og moderniseringsdepartementet om å styrke finansieringen, slik at det kan bli en reell satsing. Doktorgradsprosjektet om norsk romanispråk har god framdrift og var bl.a. svært delaktig i arrangementet av "11th International Conference on Romani Linguistics" i Oslo i september.

Internasjonalisering og internasjonalt samarbeid

SAMKUL-problemstillinger er sjelden nasjonale. Samarbeid over landegrensene er både mål og middel i å styrke kvaliteten og for å oppnå programmets mål. I mange av prosjektene er utenlandske forskere aktive deltakere, og også i den siste søknadsbehandlingen var internasjonalt samarbeid et viktig kriterium.

Likestilling og kjønnsperspektiver

Kjønnsperspektiver har vært trukket fram som en viktig dimensjon i begge hovedutlysningene. Flere prosjekter har kjønn som en helt sentral dimensjon, og i ett av dem (Mirror, mirror on the wall – who's the most powerful of them all?) vil de kulturelle mekanismene som fremmer og hemmer integrasjonen av kvinner i innflytelsesrike sektorer som forsvaret, finans- og oljesektoren, bli studert. Kjønnbalansen er ellers godt ivaretatt, se nedenfor.

SAMKUL-forskningens relevans på andre prioriterte områder

Nordområdeforskning: Et av forskningsprosjektene (Future north; om energiutnyttelse og landskapsendringer, lokal kultur og politikk i nord) har klar relevans for nord- og polarområdene. Vider bidrar SAMKUL med 1,5 mill. til finansiering av NORDFORSK-utlysning av Centres of excellence om "Responsible development of the Arctic". Utlysningen har frist 4. mars 2015.

Miljø og klima: Mange SAMKUL-prosjekter har sterk relevans for miljø- og klimaforskning, deriblant forskningsprosjektene "Linguistic representations of climate change discourse" (flerfaglige språk- og offentlighetsstudier av klimadebatter og IPCC), "Frogs, fuel, finance or food" (kulturelle forutsetninger for vern og bruk av matjord) og "Future north" (jf. over). Blant igangværende nettverksprosjekter i 2014 er "Resource scarcity" (om ressursknapphet, miljø og helse), "Technology governance cultures" (del av europeisk nettverk på STS-området) og "Ecology, environment, culture" (design, digitale media og miljø) relevante for miljø- og klimaområdene.

Regionaldimensjonen: Både de ovennevnte "Frogs, fuel finance or food" og "Future North", og nettverket "Global heritage" (lokal/global kulturarv), bidrar her.

Oppsummering

Programstyret er godt fornøyd med den høye aktiviteten i programmet, både når det gjelder forskningen og når det gjelder kommunikasjon og internasjonalisering. Utfordringen framover er fortsatt å møte programmets krevende ambisjon om å bidra til en tverrfaglig kulturforskning av høy kvalitet som både er relevant, og som oppfattes som dette av forskningsmiljøer og av beslutningstakere utenfor academia. Her ligger både utfordringer og muligheter til å styrke kulturdimensjonen i forskning som primært omfatter andre fag og tematikker.

Nøkkeltall, 2014

Antall prosjekter: 30, herav 8 nye i 2014

Dr. gradsstipendiater: 7,4 årsverk, hvorav 3,4 årsverk kvinner og 4 årsverk menn

Postdoktorstipendiater: 5,8 årsverk, hvorav 3,7 årsverk kvinner og 2,1 årsverk menn

Prosjektledere: 30, hvorav 12 kvinner og 18 menn

Kommentar til antall stipendiater

Totalt er det bevilget midler til 13 doktorgrads- og 17 postdoktorstipender i programmets 24 forskningsprosjekter. I de prosjektene som startet i 2014 var stipendiater ikke ansatt ved rapporteringstidspunkt 1. oktober, og det er også en viss mangelfull rapportering på ansettelse og tidsbruk for flere av de øvrige stipendiatene, noe som kan forklare det relativt lave antallet årsverk stipendiater.

Måltall kvinner 2014

Blant lederne for de 18 forskerprosjektene er det sju kvinner, mens det blant de fem personlige postdoktorstipendiatene er 2 kvinner. Det personlige doktorgradsstipendet holdes av en mann. Totalt gir dette 42 prosent kvinner blant prosjektlederne for de 24 forskningsprosjektene i programmet. Blant de rapporterte årsverkene for stipendiater er det en liten overvekt kvinner.

Resultatindikatorer, 2014

Resultatindikatorer	Antall
<i>Publisert artikkel i periodika og serier</i>	52
<i>Publisert artikkel i antologi</i>	22
<i>Publiserte monografier</i>	5
<i>Rapporter, notater, artikler, foredrag på møter/konferanser rettet mot prosjektets målgrupper</i>	176
<i>Populærvitenskapelige publikasjoner (artikler/bøker, debattbøker/-artikler, høringer, utstillinger, skjønnlitteratur etc)</i>	63
<i>Oppslag i massemedia (aviser, radio, TV...)</i>	128

Kommentar til resultatindikatorene

Antall artikler i tidsskrifter og serier og antall oppslag i massemedia har økt sterkt i 2014. Antall publikasjoner, antall rapporter o.l. som er rettet mot prosjektets målgrupper er høyt – som det var i 2013. Tallene kan generelt synes høye, gitt at flere prosjekter først startet opp etter sommeren 2014 og de andre kun var inne i sitt andre år i 2014. Men som sådan er omfanget av prosjektenes resultater så langt svært tilfredsstillende.

Internasjonalt samarbeid 2014

Også i fjorårets utlysning av midler til forskernettverk var krav om internasjonalt samarbeid satt som et viktig kriterium. Internasjonalisering har også vært omtalt i alle tidligere utlysninger av forskningsmidler og nettverksmidler. I de 24 igangværende hovedprosjektene er det bevilget midler til 32 utenlandsstipend for forskere og stipendiater, og det er gitt midler til 21 gjesteforskeropphold. For ytterligere å styrke internasjonalt samarbeid og annen internasjonalisering, utlyste programmet høsten 2014 midler til nye utenlands- og gjesteforskerstipend, samt midler til å delta i utenlandske prosjekter og til å forberede søknader til EU og Horisont 2020. Utlysningen gjelder kun SAMKULs egne prosjekter og har løpende frist. Programstyret har foreløpig satt av 2,5 mill. kroner til tiltaket.

Viktigste aktiviteter i 2014

Forskningsfaglige

Det viktigste i 2014 var behandlingen av 93 innkomne søknader fra utlysningen av forskningsmidler med frist november 2013. I motsetning til hovedutlysningen i 2012, var utlysningen denne gangen tematisk prioritert til å gjelde flerkulturelle og religiøse omgivelser. Dette er aktuelle temaer med store samfunnsmessige utfordringer. Programstyret økte den tilgjengelige rammen, både på grunn av mange meget gode søknader, men også for å øke

forbruket med tanke på de store overføringene. Sju forskerprosjekter og et personlig postdoktorstipend ble innvilget.

På bakgrunn av de gode erfaringene med de tidligere forskernettverkene, besluttet programstyret å lyse ut nye 3 mill. kroner til dette. Helt sentralt i utlysningen var kravet om radikal tverrfaglighet i forskernettverkene, og man ser dette som et ledd i arbeidet med å få humaniora- og samfunnsvitenskapsmiljøene til å engasjere seg på nye forskningsfelt. 21 søknader ble sendt inn til fristen 27. november (behandlet i februar 2015).

På programseminaret for forskere, programstyre og -administrasjon, som ble holdt i Trondheim i november, var bl.a. tverrfaglighetens epistemologiske utfordringer tema, sammen med forskningens samfunnsansvar. Begge temaene avfødte gode innlegg og gode diskusjoner, som forhåpentlig er med på å skjerpe forskningens kvalitet og dialogen med det samfunnet forskningen er del av.

Programstyret vedtok seinhøstes 2014 å lage en midtveisoppsummering av SAMKUL, på bakgrunn av en porteføljeanalyse. Dette, sammen med et kritisk blikk utenfra på SAMKUL fra en ekstern forsker, vil være et godt kunnskapsgrunnlag for arbeidet med en evt. justering av SAMKULs profil og innretning i andre halvdel av programperioden fra og med 2016.

Kommunikasjons- og formidlingstiltak

I begynnelsen av november ble den årlige SAMKUL-konferansen avholdt, denne gang i Trondheim i samarbeid med fire lokale SAMKUL-prosjekter. Tema var "Matens teknologi, politikk og kultur" og samlet 110 deltakere, hvorav om lag 20 var fra ulike brukerhold utenfor akademien. Innledere var dels utenlandske forskere og dels fra de lokale prosjektene.

Et viktig formidlingstiltak er utlysningen av 7 mill. kroner (foreløpig) til SAMKUL-prosjektene egne kommunikasjons- og formidlingstiltak ut over tiltak og aktiviteter som allerede er kontraktsfestet. Dette for å gi prosjektene handlingsrom til å arbeide målrettet med formidling. Utlysningen ble offentliggjort i november, og hittil er det ikke kommet noen søknader, men det meldes om at flere større søknader er underveis. Det er løpende søknadsfrist.

SAMKULs egne hjemmesider brukes aktivt av til å informere om programaktiviteter og de enkelte SAMKUL-prosjekter, men også om utlysninger og aktiviteter i nærstående programmer, samt SAMKUL-relevant informasjon i HERA og Horisont 2020. En ny og ajourført prosjektkatalog ble publisert høsten 2014. Det er krav til alle prosjekter om å ha egne hjemmesider, og på SAMKULs sider finnes oversikt over disse.

Tiltak som bidrar til økt rekruttering av kvinner

Kjønnsbalansen i SAMKUL-forskningen er god. Forskningsrådets generelle føring om at kvinnelige prosjektledere skal prioriteres når det er tale om prosjekter med tilnærmet lik faglig kvalitet har vært inkludert i utlysningstekster og har ligget programstyret på minne i søknadsbehandlingen.

Driftsrelaterte aktiviteter

I 2014 ble det avholdt tre programstyremøter. Programstyrets oppmøte har vært godt og møtene har vært preget av konsensus. Om lag 40 saker har vært til behandling, fra økonomiske oversikter via søknadsbehandling til diskusjon av utlysningstekster og utadrettet virksomhet. I regi av programmet ble det 3.- 4. november holdt et programseminar for alle prosjektlederne og inntil to andre forskere fra hvert prosjekt, samt programstyret og administrasjonen. Her deltok vel 50 personer, og opplegget fikk mange godord fra deltakerne. Primo februar ble lektor Sune Lægaard på Institut for Kultur og identitet, Københavns universitet, oppnevnt som møtende

varamedlem til programstyret. Han erstattet Kasper Lippert-Rasmussen, som ba om å bli fritatt for vervet.

Habilitet i søknadsbehandlingen

Programstyret behandlet søknader om forskningsmidler i møte 8. og 9. april. Til behandling forelå 89 søknader: Av de innkomne 93 ble to avvist pga. formelle mangler, mens to søknader ble trukket av søkerne da liknende søknader hadde fått FRIPRO-midler.

Programstyret hadde på forhånd vedtatt at alle søknader med karakter 4 og lavere fra ekspertpanelene skulle gis avslag en bloc. Dette gjaldt 35 søknader (sju søknader om personlig postdoktorstipend og 28 søknader om forskerprosjekt).

De resterende 54 søknadene var fra administrasjonens side inndelt i to grupper for hver av søknadstypene, ut fra panelenes karaktersetting: Gruppe 1 besto av søknader aktuelle for bevilgning og som hadde samlet karakter 6 og 7, mens gruppe 2, med karakter 5, var foreslått til avslag en bloc. I sistnevnte gruppe hadde programstyret mulighet til å løfte søknader opp til gruppe 1.

Forskerprosjekter

- I gruppe 1 var det 25 søknader. Av disse var det notert inhabilitet på sju søknader, fordelt på fem medlemmer.
- Det var 23 søknader i gruppe 2. På seks av disse var det registrert inhabilitet hos til sammen fem styremedlemmer.
- Før siste finalerunde ble gruppe 1 redusert fra 25 til ti søknader. I denne avskallingen deltok ikke inhabile medlemmer når "deres" søknader var til konkret diskusjon.
- To styremedlemmer var inhabile på til sammen tre søknader i finalerunden. Disse forlot møtet for resten av søknadsbehandlingen. Sju av de ti søknadene ble innvilget.

Personlig postdoktorstipend

- For de to søknadene i gruppe 1 var det ikke registrert inhabilitet. En søknad ble innvilget.
- Det var fire søknader i gruppe 2. På én av disse var et programstyremedlem inhabilt.

Da programstyret til enhver tid var beslutningsdyktig, var det ikke oppnevnt settemedlemmer.

Høydepunkter, resultater og funn

Forvaltning av matjordressurser – globalt og lokalt

Det SAMKUL-finansierte prosjektet FORFOOD ved NTNU (Frogs, fuel, finance or food Cultures, values, ethics, arguments and justifications in the management of agricultural land) har et stort internasjonalt samarbeidsnettverk og samtidig god kontakt med lokale interessenter, som landbruksorganisasjoner, statlig landbruksforvaltning og kommunale etater.

FORFOOD undersøker hvordan kultur, verdier, etikk, argumentasjon og begrunnelser påvirker og har påvirket forvaltningen av jordbruksland i fortid, nåtid og framtid. Forskningen bidrar til økt innsikt om hvordan ulike ressushierarkier blir kulturelt konstruert når ulike interesser og agendaer konkurrerer om jordbruksressursene – matjorden – og hvilke etiske utfordringer som oppstår. Innledende analyser av empirisk materiale (intervju- og observasjonsdata og tekst fra offentlige og private organisasjoner og media) viser at de store samfunnsutfordringene trigger etablering av nye allianser mellom tidligere atskilte sektorielle og nasjonale interesser. Statlige interesser forenes med privat sektor og filantropiske aktører for utvikling av matproduksjonen i utviklingsland, mens miljøinteresser og bønder finner sammen for å verne om jordressurser i den vestlige verden, i Norge forstått som en felles kamp for vern av den ikke fornybare naturressursen matjord. FORFOODs temaer er attraktive for masterstudenter, og flere oppgaver skrives i tilknytning til prosjektet. Mer informasjon: <http://forfood.bygdeforskning.no/>

Klima: Ungdom er bekymrede teknologioptimister

I LINGCLIM-prosjektet (Linguistic representations of climate change discourse and their individual and collective interpretations) dras ungdom inn i selve forskningsprosessen. De er både informanter for konkrete undersøkelser og gir forskerne tilbakemeldinger på undersøkelsen og tolkningene av den. Et stort flertall av ungdommene synes å være optimistiske på vegne av teknologien når gjelder klimaendringer viser en ny undersøkelse prosjektet har gjennomført. Samtidig er ungdommen bekymret og mener moderasjon i forbruk og reduksjon i norsk oljeproduksjon er nødvendig. Dette kommer også fram gjennom LINGCLIMs siste undersøkelse om forståelse av klimaspørsmålene via Norsk medborgerpanel.

LINGCLIM-prosjektet ved Universitetet i Bergen er finansiert av SAMKUL og omfatter forskere fra både humaniora, realfag og samfunnsvitenskap. Mer informasjon om prosjektet: <http://www.uib.no/en/project/lingclim>